

ГЕОПОЛІТИЧНІ ФАКТОРИ МІЖНАРОДНОЇ МІГРАЦІЇ НАСЕЛЕННЯ НА ПОЧАТКУ ХХІ СТОРІЧЧЯ

Міграція населення є важливою проблемою у внутрішній та зовнішній політиці великої кількості розвинутих та зростаючих країн. У структурі цього питання слід розглядати як фактори, які впливають на міжнародну міграцію – глобалізація, соціально – економічні, політичні; так і групи населення, що найбільш схильні до міжнародної міграції; шляхи впливу на ці групи, їх направленість; узгоджене міжнародне врегулювання міграції державами, що має сприяти налагодженню та стабілізації світових взаємовідносин.

Ситуація, що склалася на наш час у міжнародній політиці, економіці, соціальній сфері життя суспільства нашої планети є дуже складною та обумовлені багатьма факторами. Зокрема нерівномірним розподілом природних ресурсів, їх вичерпанням та важким здобуванням, складними кліматичними умовами, все це впливає на умови існування суспільства в тих чи інших регіонах. Тому питання міжнародної міграції населення під тиском геополітичних умов є дуже важливим у наш час.

Наприкінці ХХ сторіччя уряди багатьох країн почали усвідомлювати невідповідність все складнішого характеру теперішніх потоків мігрантів, це призвело до переоцінки міжнародних інструментів у області міграції. Результати праці, зробленої під егідою Комісії Організації Об'єднаних Націй з прав людини, вказують на незадовільне забезпечення державними органами прав людини що до мігрантів у більшості регіонів світу на фоні повідомлень про зростання проявів расизму, ксенофобії та інших форм дискримінації по відношенню до іммігрантів, нелюдяного та принизливого відношення до них.

Упорядкована міжнародна міграція може мати позитивний вплив як на країни походження, так і на країни що приймають мігрантів. Міграція також може сприяти передачі навичок та культурному збагаченню. Велика більшість мігрантів вносить значний вклад у розвиток приймаючих їх країн. У той же час у багатьох країнах походження міжнародна міграція тягне за собою втрату людських ресурсів, а в приймаючих їх країнах вона може призвести до економічних труднощів та соціально – політичного напруження [1, 39-40; 2, 25].

Але ситуація вказує, що на очах у громадської думки, а також на думку осіб, що впливають на політику, дотримання прав людини мігрантів не виглядає таким важливим обов'язком, як і дотримання прав людини для власних громадян. Також відображає перевагу анти-мігрантських настроїв і той факт, що суспільства країн перебування приписують мігрантам більш низький правовий та соціальний статус. Схильованість поширенням масштабів дискримінації мігрантів, неналежного та жорсткого поводження з ними, про яке доповідають уряди країн, з яких від'їжджають мігранти, а також неурядові організації, що займаються проблемами прав людини призвели до створення Комісії Організації Об'єднаних Націй по правам людини робочої групи урядових експертів у області прав мігрантів, задача якої збирати всю інформацію, що має відношення до справ інформації про існуючі перепони до ефективного та всебічного захисту прав людини мігранта та розробляти рекомендації по посиленню пропаганди, захисту та здійсненню прав людини мігранта [2, 24; 5, 320-323].

Динаміка народонаселення та реструктуризації економік сприяють більш чіткому усвідомленню особами, що відповідають за прийняття рішень, ключової ролі, яку відіграють міжнародні мігранти у задоволення попиту на робочу силу у конкретних секторах та в підтримці міжнародних зв'язків, необхідних для функціонування глобальної економіки. У наслідок чого зростає число урядів, що усвідомлюють факт того, що міжнародна міграція є невід'ємною частиною процесу розвитку та функціонування сучасних економік. Але з початком фінансової кризи 2007 року, та слідкуючої за ним економічної кризи стався зріст безробіття у глобальних масштабах, особливо у розвинутих країнах, які є основними пунктами для міжнародних мігрантів. Аналітичних даних про вплив кризи на міграцію небагато. У 2010 році кількість мігрантів з країн, що розвиваються, що живуть у інших розвиваючихся країнах – 73 мільйони, та кількість мігрантів з країн, що розвиваються що живуть у розвинутих країнах – 73 мільйони – практично рівне. На сьогоднішній день загальна кількість осіб, що проживають за межами країн народження, досягло найбільш високого

за всю історію рівня – 214 мільйонів людей, у той час як 10 років тому ця цифра була лише 150 мільйонів. У міграційний оборот втягнуто 3,1 % населення з 218 країн світу. Відсоткове співвідношення мігрантів широко змінюється по країнам. Країни, що мають високий відсоток мігрантів – Катар (87 %), ОАЕ (70 %), Йорданія (46 %), Сінгапур (41 %), Саудівська Аравія (28 %).

Але що ж впливає на посилення міграційних процесів? Це – подальше глобалізація економік, зростання економічної розбіжності між багатими та бідними країнами, різниця у соціальних, політичних та релігійних свободах між країнами, можливі політичні та цивільні конфлікти, прогресуюча деградація навколишнього середовища та інші важливі фактори [8, 13].

Розглянемо детальніше, що ж таке є міграція? Міграція – пересування людей, пов'язані з переселенням на нове місце проживання. В умовах глобалізації пересування людей стали не тільки більш інтенсивними, але й більш різноманітними. На наш час до міграції все частіше відносять тимчасові пересування населення, пов'язані з працею, навчанням, туризмом, комерційною діяльністю. Міграції можуть бути внутрішньодержавними та міждержавними. До міжнародних міграцій відносять пересування населення, які відбуваються між континентами, охоплюють декілька держав, мають суттєвий вплив на соціально – економічний та демографічний розвиток країн та міст. Роль міграції у формуванні населення та розвитку економік все більш посилюється. Враховуючи все це, XXI сторіччя можна назвати «сторіччя міжнародної міграції».

В умовах глобалізації зростає зацікавленість до взаємних та погоджених дій у сфері міграції, про що свідчить поява нових консультативних процесів, таких як Генеральна комісія по міжнародній міграції. У складі якої було створено ядро з 22 країн з метою розгляду міграційних проблем на рівних основах між розвиваючими та розвинутими державами.

Одним з головних факторів світової міграції є глобалізація, яка посилюється з року в рік. У більшості випадків це, звичайно, міжнародні економічні фактори, які впливають на рішення про міграцію, це – наявність вигідних робочих місць, більш високий рівень заробітної платні, низькі податки, у країні що приймає, та відсутність можливості реалізації себе, у країні з якої від'їжджають [3, 805; 7, 265].

Також важливим фактором, що обумовлює сучасні глобальні міграції, є диспропорція у демографічному розвитку. У багатьох економічно розвинутих державах чисельність населення почала скорочуватись у передбачуваному майбутньому. Наприклад, у Японії

чисельність населення у найближчі 20 років скоротиться на 16 мільйонів осіб. Подібні тенденції відбуваються і в Західній Європі – населення Німеччини зменшиться на 4 мільйони осіб. Також скоротиться чисельність населення у Австрії, Бельгії, Фінляндії, Франції, Греції, Італії, Португалії, Іспанії. Загалом чисельність населення буде скорочуватись, що обумовлено скороченням народжуваності. Зниження народжуваності обумовлено змінами репродуктивних основ та зниженням цінності сім'ї та дітей, змінами способу життя людей та втягненням жінок у суспільне життя.

Скорочення народжуваності на фоні збільшення тривалості життя призвело до змін у віковій структурі населення. У економічно розвинутих країнах на літніх людей у віці від 60 років та старіше доводиться 21 % населення. У світі цей показник складав лише 11 %, а в країнах що розвиваються трохи більше 8 %. До «найстаріших» країн світу можна віднести Японію, Італію, Німеччину, Швецію, Грецію, Австрію та ін.. Збільшення долі людей старших вікових груп створює додаткове навантаження на пенсійні та соціальні системи, що може призвести до суттєвих соціально-економічних криз. Процес старіння населення характерний для багатьох економічно розвинутих держав, до того ж супроводжується зниженням долі молоді. Це відображається на системі освіти, яка не отримує звичне число учнів та студентів. Для збереження мережі освітніх установ можливе залучення на навчання іноземних учнів та студентів з інших регіонів та країн. Саме цим шляхом пішли зараз багато економічно розвинутих країн, які розвернули програми залучання іноземних студентів [2, 26-27; 6, 110-111].

Багато економічно розвинутих держав довгий час намагались механічно поповнити чисельність населення мігрантами, перш за все трудовими. Та на наш час міграційна політика економічно розвинутих держав стає все більш жорсткою по відношенню до некваліфікованої робочої сили, вона віддає перевагу людям з високою кваліфікацією та іноземним студентам. Крім того, все більшу увагу вони приділяють демографічній політиці, що направлена на стимулювання народжуваності та підтримку сімей з дітьми. У більшості економічно розвинутих країн, які є у стані демографічної кризи, відбувається демографічна політика, що направлена на підвищення народжуваності.

Динаміка, що склалася у демографічних процесах у перспективі змінить перелік країн-лідерів по чисельності населення. До середини XXI ст. у число найбільш населених держав мають всі шанси увійти Туреччина, Єгипет, Іран, Таїланд, Конго. Самі по собі такі зміни, можливо, не мали б такої значущої загрози для світової цивілізації, якщо б

не економічна прірва, що збільшується між економічно розвинутими країнами та країнами, які розвиваються.

Як важкий та важливий наслідок геополітичних факторів, які впливають на міжнародну міграцію населення є нелегальна трудова міграція. Під цим терміном маються на увазі люди, які в'їжджають в країну або працюють у ній без належного дозволу влади, йменують їх по різному : незаконними, підпільними, нелегальними мігрантами або особами з неврегульованим статусом [8, 26].

Особливо слід відзначити відокремлення понять «неврегульована міграція», «контрабанда», «трафік», «торгівля людьми».

Згідно протоколу про запобігання торгівлі людьми (2000 р.), особливо жінками та дітьми, та покаранням за неї, що доповнює Конвенцію ООН проти транснаціональної організованої злочинності, термін «торгівля людьми» означає –здійснення у цілях експлуатації вербовки, перевезки, передання, покривання або отримання людей шляхом погроз, силою або іншими видами примусу, викрадення, обману, зловживання владою для здійснення отримання вигоди однією особою над іншою.

Вищезгаданий нормативний документ визначає «контрабанду мігрантів» як забезпечення з ціллю отримання, прямо або опосередковано, якої-небудь фінансової чи матеріальної вигоди, незаконного в'їзду у будь-яку державу особи, яка не є громадянином або не проживає на території цієї країни.

До причин які сприяють міжнародній нелегальній міграції слід також віднести:

1. Глобалізація –розповсюдження інформації,що сприяє зростанню об'ємів телевізійних передач та використання мобільних засобів. Пересуватись на великі відстані стало легше, ніж у минулому. Глобалізація сприяла підвищенню рівня життя у промислово розвинутих країнах, до того ж це супроводжувалось поглибленням нерівності як у світовому, так і в національному масштабі. Цей процес також зробив внесок у скорочення бар'єрів міжнародної торгівлі та світовому пересуванні капіталу. Все це не супроводжувалось якимось політичними діями по ускладненню міграції.

2. Соціально-економічні труднощі у країні виїзду: відсутність досвіду міграції, послаблення правового режиму у сфері соціального захисту громадян, відсутність засобів по легалізації міграційних потоків та підписанню міждержавних угод.

3. Соціально-економічні тенденції у приймаючих країнах: недоліки у використанні та реалізації трудових стандартів у країнах, що приймають мігрантів; відсутність моніторингу робочих місць,особливо

у маргінальних секторах економіки, таких як сільське господарство, домашнє обслуговування, секс індустрія; висока зацікавленість інвестора у великому доході, у складі якого відрахування у соціальні фонди займають незначну частину або взагалі відсутні [4, 95-96].

Таким чином існує загальна зацікавленість усіх суб'єктів міжнародного ринку праці у тому, щоб нелегальна трудова міграція існувала та продовжувала існувати: держава прийому та працевлаштував мають у великій кількості робочу силу «без претензій» на високий рівень доходів та виплати необхідних соціальних допомог.

Іншою проблемою є відсутність статистики по питанню міжнародної міграції з будь-якої причини, тому що вона збирається силовими структурами і тому недосяжна на міжнародному рівні або подається з перекрученої точки зору.

На думку експертів Глобальної комісії по міжнародній міграції, представлення даних по нелегальній міграції – це щось як «палиця о двох кінцях». З одного боку, чисельність нелегалів, безумовно, значуща, та їх присутність викликає негативну реакцію у ЗМІ, які у кожному мігранті бачать існуючу загрозу суспільству. З іншого боку, якщо ці дані розглядати у відповідному контексті. То нелегальну міграцію немає необхідності вважати проблемною, якою її найчастіше представляють.

Міжнародна жіноча міграція є невід'ємною частиною сучасної світової економіки. Дані ООН підтверджують, що жінки стали досить значною категорією у міграційних потоках – у 2005 році жінки – мігранти склали половину (49,6 %) всього контингенту мігрантів.

За останні 40 років жінки мігрують як і чоловіки. У більшості своїй поєднуючись з чоловіками у таких приймаючих країнах як Австралія, Канада, Нова Зеландія, США.

Можливість отримати роботу у Франції привертає все більше число освічених жінок з місцевих районів Сенегалу. Активно переміщуються також медичні сестри з Нігерії у Саудівську Аравію, а з Гани, Південної Африки та Зімбабве у Канаду, Англію та США.

Робота у якості домашньої прислуги є з одним з найбільших великих секторів, що стимулюють міжнародну міграцію працюючих жінок.

Усі ці фактори стимулювали масові потоки жінок з країн Азії, Латинської Америки, Карибського басейну, а на наш час все більше з країн Африки. Наприклад, у Іспанії близько 50 % іммігрантів складає домашня прислуга. Більшість азіатських домашніх працівників відправляються на Близький Схід, де досить високий рівень добробуту стимулює попит.

Глобалізація породила стрімкий зріст індустрії розваг та сексу. Вона забезпечує додаткові канали міграції для жінок, хоча і у значній мірі внаслідок відсутності інших можливостей.

Все більша і більша чисельність жінок – спеціалістів – викладачів, медичних сестер, вчених, технічних робітників, власників компаній – ідуть за кордон, незважаючи на те, що багато хто з них зіштовхується з проблемами з підтвердження кваліфікації.

Самостійна зайнятість дозволяє жінкам поєднувати роботу з сімейними обов'язками та створює можливості для того, щоб запобігти дискримінації або експлуатації на робочих місцях [2, 23-25; 7, 212-215].

У міжнародній практиці розрахунку міграції переміщення студентів та стажерів виділяють у самостійну категорію, тому що ця міграція виконує конкретну соціальну функцію, пов'язану з інтернаціоналізацією освіти та розвитком високопрофесійних ресурсів, які представляють за сутністю інтелектуальний глобальний капітал суспільства. Ця міграція класифікується як тимчасова, обмежена проміжком часу, необхідним для проходження навчального курсу. Такі отримують спеціальні студентські (не імміграційні) візи, які передбачають право в'їзду у супроводженні з членами родини та обмеженими можливостями працевлаштування. Таким чином освітня міграція – це один з динамічно розвинутих міграційних потоків.

Географія потоків студентів, відображає направленість загальних міграційних потоків та має свої особливості. Величезний вплив на неї мають культурно – лінійні фактори. Основна частина студентів направляються у англо-, германо-, франко мовні країни. Інтенсивна міграція студентів у Європейському континенті обумовлена такими факторами: географічна близькість, відкритість кордонів, наявність угод між університетами, уніфікація освітніх стандартів, програм, розповсюдженість практики зарубіжного стажування, надання стипендій та матеріальних пільг студентам при подібному обміні, а також наявність у ЄС освітніх центрів з світовою популярністю. До того ж малі держави, що не мають різноманітних за спеціалізацією систем освіти, найчастіше відрізняються більш високою мобільністю студентів та особливо аспірантів, які після завершення навчання планують залишитись працювати у провідних дослідницьких центрах [3, 276, 847].

Як наслідок першочергова увага приділяється міжнародній міграції, з її складною взаємодією багатьох соціальних, економічних та політичних факторів, та її наслідкам, у національній та міжнародній політиці більшості держав. У останні декілька років у великому числі держав серйозну занепокоєність викликає проблема міграції.

Основною інформаційною базою для аналізу тенденцій та перспектив міжнародної міграції слугує Глобальна база даних по міграції, що підтримується Відділом народонаселення Департаменту по економічним та соціальним питанням ООН.

Таким чином до основних геополітичних факторів, які сприяють міжнародній міграції населення на початку XXI сторіччя належать: глобалізація, соціально – економічні, політичні, зростання економічної розбіжності між багатими та бідними державами, розрив у соціальній, політичній і релігійній волі, громадянські та політичні конфлікти, прогресуюча деградація навколишнього середовища. Все це примушує людей шукати більш сприятливі умови для свого належного життя.

Бібліографічний список:

1. Аннан К. Міжнародна міграція та розвиток : Доповідь Генерального секретаря ООН на 16 сесії Генеральної Асамблеї ООН. – Нью-Йорк, 2006. – С. 45.
2. Всесвітня доповідь по освіті 2006: зрівняння світової статистики у галузі освіти. – Монреаль : Інститут статистики ЮНЕСКО, 2006, – С. 38.
3. Дугін А. Основи геополітики / Дугін А. – М. : «АРКТОГЕЯ-центр», 2000. – С. 928.
4. Івахнюк І.В. Міжнародна трудова міграція / Івахнюк І.В. – М. : Економічний факультет МГУ, ТЕІС, 2005. – С. 288.
5. Колосов В.А. Геополітика та політична географія / Колосов В.А., Міроненко Н.С. – М. : «Аспент-прес», 2001. – С. 479.
6. Рязанцев С.В. Вплив міграції на соціально – економічний розвиток Європи: сучасні тенденції / Рязанцев С.В. – Ставрополь : Книжкове видавництво, 2001. – С. 180.
7. Рязанцев С.В. Світовий ринок праці та міжнародна міграція / Рязанцев С.В., Ткаченко М.Ф. – М. : «Економіка», 2010. – С. 303;
8. Щербакова Є.М. Міжнародна міграція: тенденції та перспективи / Щербакова Є.М. // «ДемоскопWeekly». – 2009. – № 399-400.
9. Юдіна Т.Н. Соціологія міграції: посібник для вузів / Юдіна Т.Н. – М. : Академічний проект, 2006, – С. 24.

Міграція населення являється важкою проблемою во внутрешней и внешнеи политике большого количества развитых и развивающихся стран. Аспектами рассмотрения вопроса миграции являются такие факторы как глобализация, социальнo – экономические и политические отношения, а так же группы населения, которые наиболее склонны к международной миграции, их демография, пути воздействия на эти группы, направленность миграционных потоков. Согласованное международное урегулирование миграции государствами должно способствовать налаживанию и стабилизации мировых взаимоотношений.

Migration is a greatest challenge in the internal and external policy a inordinate amount of developed and rapidly emerging countries. In the structure of this challenge should be viewed as factors that impact international migration – globalization, socio – economic, politicalties, and group the population that are most inclined to international migration; the ways to influence the these groups, their direction; agreed international regulation of migration States, which should contribute towards the stabilization of the world relation ships.